

наша слова

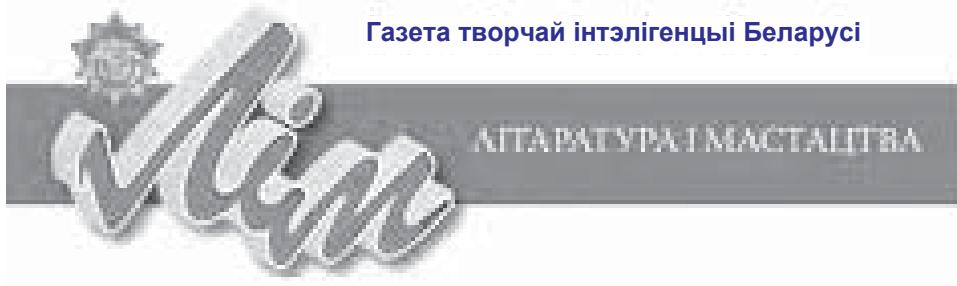
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 11 (1058) 14 САКАВІКА 2012 г.

ЛіМу - 80 гадоў

Газета творчай інтэлігэнцыі Беларусі

Спойнілася 80 гадоў з дня заснавання легендарнай беларускай газеты "Літаратура і мастацтва". Штотыднёвік "ЛіМ" упершыню выйшаў 26 лютага 1932 года.

У канцы 1980-х - пачатку 1990-х гадоў "ЛіМ" быў бадай што самым прасунутым перыядычным выданнем у Беларусі. На яго старонках закраналіся тэмы, якія ў савецкія часы былі заменены пад дыван, кшталтаваўся светапогляд інтэлігэнцыі новай беларускай дзяржавы. Нагадаем, што менавіта на старонках "ЛіМа" быў надрукаваны артыкул пра Курапаты, суаўтарам якога з'яўляецца Зянон Пазняк.

Беларускі філоф Валянцін Акудовіч сказаў, што ў "ЛіМа" былі розныя перыяды, але найбольш вядомы — гэта

якраз перадом 80-90-х гадоў мінулага стагоддзя.

Чытчам "Літаратуры і мастацтва" з пачатку 1980-х гадоў быў беларускі мовазнаўца Эміцер Саўка. Ен расказаў нам, што, будучы студэнтам, штосуботу купляў тыднёвік у кіёску "Белсаюздруку" каля Купалаўскага тэатра. І для яго гэта быў прыемны рытуал.

Дарэчы, з 1957 года па 1970 год "Літаратура і мастацтва" выдавалася двойчы ў тыдзень. У гады вайны не выходзіла. Выданне адноўлене ў красавіку 1945 года. У 1982 годзе газета ўзнагароджана артадактаратам, маладая паэтэсця Таянія Сівец.

Свае першыя творы на старонках "ЛіМа" публіковалі Іван Мележ, Іван Шамякін, Васіль Быкаў, Уладзімір Каракевіч, Яўгенія Янішчыц, Але́сь Разванай, Але́сь Пісъмянко і

іншыя вядомыя беларускія пісьменнікі і паэты.

Літаральна перад юбілеем "ЛіМа" з'явілася навіна, што газета ўвойдзе ў склад выдавецкага дома "Звязда". Маўляй, яна прыносіць вялікія страты, і неяк трэба вырашыць эканамічнае пытанне. Адразу ж з'явіліся каментары, што гэты крок можа стаць пачаткам канца "ЛіМа". Але нягледзячы на ўсе меркаваныя перамены, газета, якую чыталі Янка Купала і Якуб Колас, захавае свае лепшыя традыцыі — так заяўляла на прэс-канферэнцыі цяперашні галоўны рэдактар, маладая паэтэсця Таянія Сівец.

У цяперашні час заснавальнікамі выдання з'яўлююцца Міністэрства інфармацыі, а таксама Саюз пісьменнікаў Беларусі. Наклад "ЛіМа" — каля 3 тысяч асобнікаў.

Канешне, юбілей — гэта яшчэ і прызнанне заслуг. Суправоўнікі і аўтары газеты атрымалі ўзнагароды ад яе заснавальніка — Саюза пісьменнікаў Беларусі. Цяперашні рэдактар «Звязды», які да нядаўняга часу ўзначальваў холдинг «Літаратура і мастацтва», пісьменнік Але́сь Карлюкевіч быў уганараваны медалём «За вялікі юбілей у літаратуре».

ТБМ віншуе "ЛіМ" з юбілем і ўзыцьця рэдакцый не забывацца на традыцыйнай канцы 80-х - пачатку 90-х гадоў XX стагоддзя.

1-ы нумар ЛіМа

Наступныя этапы Агульнанацыянальнай дыктоўкі

Шаноўныя сябры і прыхільнікі жывога беларускага слова!

ТБМ пры падтрымцы кампаніі "Будзьма!" працягвае правядзенне 5-ай Агульнанацыянальнай дыктоўкі і паведамляе, што наступныя этапы яе напісання адбудуцца **15 сакавіка** ў 17.30 (2-і этап) і **23 сакавіка** ў 19.30 (3-і этап, прысвечаны ўгодкам БНР). Запрашаем усіх далучыцца да такой значнай і цікавай падзеі, наведаўшы сядзібу ТБМ у вышэйназначаны час (Румянцева, 13), дзе пройдуць 2-і і 3-і этапы дыктоўкі.

ISSN 2073-7033

20 год першай маркі Рэспублікі Беларусь

ТБМ пры падтрымцы кампаніі "Будзьма!" праводзіць **21 сакавіка ў сераду** імпрэзу, прысвечаную 20-гаддзю першай маркі Рэспублікі Беларусь.

Сядзіба ТБМ, Румянцева, 13, Менск.

Пачатаку 17.30.

Уваход вольны.

125 гадоў з дня нараджэння Але́сі Гаруна

Але́сі Гарун (сапраўднае імя Аляксандар Уладзіміравіч Прушынскі; 11 сакавіка 1887 - 28 ліпеня 1920) — беларускі паэт, празаік, публіцыст, дзеяч беларускага Адраджэння пачатку XX стагоддзя.

Нарадзіўся ў фальварку Новы Двор (цяпер у межах Менска) у сям'і чорнарабочага. Скончыў гарадскую прыходскую вучэльню ў Менску (1897), вучыўся ў рамесніцкай вучэльні. З 1902 года працаўвалі ў розных майстэрнях і на мэблевай фабрыцы ў Менску.

У 1904 годзе уступіў у партыю эсэраў і актыўна ўключыўся ў падпольную рэвалюцыйную дзеянасць. У 1907 годзе арыштаваны. 26 лютага 1908 году Віленская судовая палата прыгаварыла Але́сі Гаруна да чатырох гадоў астрогу, які непаўнагадавага. Аднак пракурор апратэставаў пастанову судовай палаты, і ў ліпені 1908 г. Але́сі Гарун быў асуджаны на катаргу. 6 лістапада катарга была заме-

нена на дзвесяцігадовую высылку ў Сібір. Высылку паэт адбываў у Кірэнскім павеце Іркуцкай губерні, дзе займаўся столярнай і цялярнай працай.

У Менск Гарун вярнуўся ў верасні 1917 года. У 1918 годзе, падчас нямецкай акупацыі, рэдагаваў газету «Беларускі шлях». У 1919 годзе, пасля заняцця Менска палікамі, стаў сябрам Беларускай вайсковай камісіі. У жніўні 1919 году ўзначаліў Часовы беларускі нацыянальны камітэт, які ўключаў радных Рады БНР.

У ліпені 1920 году, пасля паразы паліакаў на Бярэзіне, БВК з'ехала з Менска ў Ваўкаўск. Там Але́сі Гарун цяжка захварэў. Францішак Кушаль і Антон Аўсянік завезлі яго на фурманцы на станцыю. Санітарны цыгнік вывез яго ў Кракаў.

Памёр 28 ліпеня 1920 г. Пахаваны ў Кракаве на вайсковых Ракавіцкіх могілках.

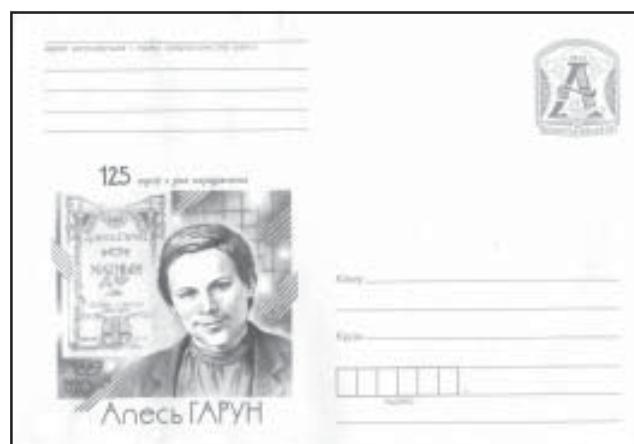
У 1980-я закінутую магілу на Ракавіцкіх могілках

адшкуаў Алег Латышонак. 24 верасня 1988 на месцы пахавання Гаруна быў усталяваны надмагільны помнік.

Пісаць пачаў з дзяцінства. У друку дэбютаваў вершам «Маці-Беларусі» ў 1907 годзе (газета «Наша Ніва»). Шмат вершаў ды апавяданняў публіковаліся ў газетах «Наша Ніва», «Беларус», «Вольная Беларусь», у калектыўных зборніках і календарах, яны атрымлівалі станоўчыя водгукі з боку крытыкай (у прыватнасці, М. Багдановіча Я. Купалы).

Вышэйшаў зборнік паэзіі «Матчын дар» (меўся быць выдадзены ў Вільні ў 1914 годзе, але з-за вайны выйшаў толькі ў 1918, перавыданне 1929, факсімільнае выданне ў 1988), таксама зборнік «Жывяя казкі» (1920), куды ўвайшлі тры п'есы для дзіцячага тэатру: «Хлопчык у лесе» (ставілася ў Вільні ў 1912 годзе), «Шчаслівы чырвонец» і «Дзіўны лапаш», або Не ёсць тое порах, што ў пораху ляжыць». У Вільні асобым выданнем выйшла паэма «Мае каляды» (1920). Выступаў у друку як публіцыст.

Канверт, выдадзены "Белпоштай" да 125-годдзя
Але́сі Гаруна

Уладзіміру Крукоўскуму - 75

З 1975 г. - сябар Беларускага саюза мастакоў. Сябар Беларускай асацыяцыі журналистаў. Сябар БНФ з дня заснавання.

Удзельнік шматлікіх усесаузных, рэспубліканскіх і замежных, персанальных і тэматычных выставаў плакату. Творы захоўваюцца ў музеях Беларусі, Польшчы, Літвы і Расіі.

Аўтар (разам з Я. Куліком) эталона дзяржаўнага герба «Пагоня», а таксама сцяга і малой эмблемы БНФ.

Галоўныя журналісткі публікацыі - у часопісах «Спадчына», «Наша вера», штотыднёвіках «ЛіМ», «Наша Ніва», газетах «Голос Радзімы», «Рунь», «Народная воля».

Працаўнік мастакам рэдактарам часопісаў «Маладосьць», «Мастацтва Беларусі», «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі», «Спадчына» (1978-1998 г.г.).

Узнагароджаны медалём «За заслугі ў выяўленчым мастацтве».

Валянціна Церашкова адзначыла 75-годдзе

Валянціна Церашкова нарадзілася 6 сакавіка 1937 года ў Масленікава Тутаеўскага р-на, Яраслаўскай вобласці Расіі ў сям'і этнічных беларусаў.

Яна здзейсніла свой гістарычны трохдзённы палёт у космас у чэрвені 1963-га. У гонар Церашковай названы кратэр на Месяцы і малая планета. Цікава, што яна не хавае свае беларуское паходжанне, прызнаеца, што ў дзяцінстве гаварыла па-беларуску.

Першадкрывальнікі космасу, этнічныя беларусы Юрый Гагарын з беларускай Смаленічыны, з дзяцінства чую беларускую мову, ведаю на памяць вершык "Хлопчык і лётчык" Інкі Купалы і Валянціна Церашкова з беларускай сям'і, якую ў цяжкія часы пераехала на жыхарства ў Расію і якая ніколі не хавала свайго беларускага паходжання.

Валянціна Церашкова з сястроў Людмілай і сяброўкай, 1956 г.

рускую.

- Мая мама родам з вёскі Ерамеевічына ці перашнягі Дубровенскага раёна, а тата — з-пад Магілёва, — распавядае Церашкова. — Бацькі выехалі ў Цэнтральную Расію ў пачатку XX стагоддзя, бо дома не маглі пракарміцца.

Усе мае бабулі гавары-

лі па-беларуску, спявалі беларускія песні. З мяне самой у Яраслаўлі пасмейваліся, калі замест "открай дверь" гаварыла "адчыні дзвёры".

Валянціна Церашкова — адна з найбольш славутых і выбітных беларусак, чыё імя павінна быць неаддзельным ад краіны Беларусь.

Амерыканская пісьменніца: Беларуская мова самая прыгожая ў свеце

Тэлеграф працягвае весці рубрыку, распачатую 21 лютага да Міжнароднага Дня роднай мовы, удзельнікамі якой з'яўляюцца грамадзяне іншых краін, якія спецыяльна і самастойна вывучылі беларускую мову. Гэтым разам пратапануем вашай узве гутарку з пісьменніцай і перакладчыцай са штату Паўночная Караліна (ЗША), рэдактаркай часопіса "Навіны" Паўднёва-Амерыканскай Асацыяцыі беларускіх даследаванняў, нейрафізіёлагам Джасцин Ралей (Justin Rawley).

Telegraf.by: Чым вас зацікавіла беларуская мова? Чаму вы вырашилі яе вывучаць?

Ралей: Я займаюся беларускай мовай толькі для сябе, але ж нядайна стала рэдактаркай часопіса "Навіны" Паўднёва-Амерыканскай Асацыяцыі беларускіх даследаванняў. Гэта — ангельска-беларускамоўны часопіс, хаця час ад часу, мы друкуем артыкулы на расейскай і польскай мовах.

Я пачала цікавіцца расейскай мовай з 15 гадоў, але не мела магчымасці размаўляць на ёй, бо не было расейскамоўных людзей ў тым месцы, дзе я жыла. Прыйкладна 15 гадоў таму назад, з'явілася шмат эмігрантаў з былога Савецкага Саюза ў нашым раёне, і тады я пачала вывучаць расейскую мову больш сур'ёзна. Калі я гаварыла з гэтымі рускамоўными людзьмі, то таксама дадавалася больш пра розныя рэспублікі былога Савецкага Саюза. Пазнаёмілася з беларусамі, і запытала іх, ці існуе асобная беларуская мова? Калі я ўпершыню пачула яе, вырашила, што я хачу і павінна вывучаць яе, бо палічула, што яна найпрыгажэйшая мова ў свеце (з усіх, якія я чула). Вось так я пачала вывучэнне беларускай мовы. Я часта жартую, што можа быць я гаварыла на ёй у мінукім жыцці і таму адчуваю такое моцнае прыцягненне да яе.

Напачатку я шукала матэрыялы, падручнікі, запісы і гэта далей у інтэрнэце — і адразу знайшла падручнік для ангельскамоўных людзей Юркі Станкевіча. Я выкарыстоўвала яго для самастойнага вывучэння мовы, потым пачала займацца беларускай мовай праз Скайп, раз на тыдзень, з Хрысцінай, а потым, з Ірынай Марачкінімі, настаўніцамі, якія жывуць ў Менску. Гэтыя заняткі працягваліся амаль два гады і былі вельмі карысныя для мяне.

Тры гады таму назад Цэнтр беларускіх даследаванняў ў Паўднёва-захаднім каледжы Канзаса, абвесціў Першую Міжнародную летнюю школу беларускіх даследаванняў ў Гайнайцы, Польшча. Я паступіла і ўдзельнічала ў гэтай школе, яна стала для мяне першым інтэнсіўным досьведам, пад час якога, я размаўляла кожны дзень па-беларуску і жыла паміж беларускамоўными людзьмі. Пасля школы, студэнты мелі магчымасць пачаць на кароткі тур па Беларусі, а таксама ў Вільню (Літва). Наша група прафіяла трох дні ў Менску і пасля гэтага я

вырашила што, я б хацела працягваць вывучэнне расейскай і беларускай мову ў Менскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце. Ірина Марачкіна дапамагла мне запісцца ва ўніверсітэт і знайсці кватэрку ў Менску. Без яе, я б проста не змагла ажыццяўіць маю мару жыць ў Беларусі. Такім чынам, пры яе дапамозе, я жыла і вывучала мову ў Менску шэсць месяцаў у 2010 годзе.

Мушу сказаць, што мой досьвед на Беларусі меў перш за ёсць культурніцкія характеристары. Мае настаўніцы ва ўніверсітэце, якія выкладалі мне на расейскай і на беларускай мовах, былі выдатныя. Я таксама мела магчымасць глядзець п'есы на беларускай мове ў тэатры Янкі Купалы, вывучаць беларускую літаратурнае вымаўленне з Зінаідай Бандарэнкай і мастацтва з Аляксеем Марачкінім. Мае сябры пазнаёмілі мяне з народнымі танцамі ў клубе "Жар-Птушка", што ў Парку Горкага. Я сустракалася з Алесем Разанавым, калі ён прыбыў ў Менск на Міжнародную канферэнцыю беларусісту, і абмяркоўвала з ім два мае пераклады ягоных твораў, над якімі я працавала пад час майго побыту ў Менску. Пасля гэтага, я адрэзала вірнелася ў Гайнайцу на Другую Міжнародную летнюю школу беларускіх даследаванняў. Там я прабыла п'ять тыдняў, разам з сям'ёй, адной з маіх настаўніц беларускай мовы.

Зараз я працягваю вывучэнне беларускай мовы і літаратуры з Надзеяй Ногран (Сычуговай) з Менска, яна на працягу двух гадоў была запрошаным даследчыкам у Цэнтры беларускіх даследаванняў ў Канзасе і зараз жыве ў Каліфорніі. Таксама тримаю танкант са сваімі сябрымі Менску і Польшчы. У гэтым годзе ізноў адбудзеца ўжо Трэцяя Міжнародная летняя школа беларускіх даследаванняў у Гайнайцы, у якой я планую ўзяць ўдзел яшчэ раз.

Telegraf.by: Як вы ацэньваеце моўную сітуацыю ў Беларусі?

Ралей: Я мела магчымасць бачыць гэту сітуацыю з пазіцыі назіральніка — як замежныя чалавекі. І заўважыла што, ёсць людзі, яны сустракаюцца рэдка, якія лічачаць беларускую мову сваёй першай і галоўнай мовай. Для іх, расейская мова знаходзіцца на другім месцы. Іншыя размаўляюць на абедзвюх мовах, але яны таксама сустракаюцца нечаста. Ёсць жыхары Беларусі, якія паходзяць з іншых быльх савецкіх рэспублік, якія не ведаюць беларускай мовы.

Мне здаецца, што бо-

й пашпарт. Яна са здзіўленнем заўважыла: "Вы маеце амерыканскі пашпарт". Яна была рада даведацца што, ёсць такія замежнікі, якія вывучаюць беларускую мову.

Я ведаю шмат палякаў, некалькі ангельцаў, амерыканцаў і немцаў, якія размаўляюць па-беларуску вельмі добра, і таксама шмат беларусаў, якія нават не прызнаюць сваю мову. Можа быць гэта не зусім справядліва, але я прыдумала такі анекдот: "Як называеца чалавек у Беларусі, які размаўляе па-беларуску? — Замежнік".

Telegraf.by: Якой вы бачыце будучыню беларускай мовы?

Ралей: Наконт мовы ў Беларусі, мне здаецца, што шмат залежыць ад будучага палітычнага кірунку краіны. Калі я жыла на Беларусі, то заўважыла дзве тэндэнцыі: з аднаго боку, існуе абыякавасць да мовы сярод людзей, і адначасова, ёсць "дышаспера" беларускамоўных людзей у Беларусі, якія глыбока шануюць беларускую мову і культуру, але яны не шматлікі і не могуць самастойна выратаваць мову. Тут я б хацела працаваць Алеся Разанава і зрабіць аналогію з тым, што Беларусь зараз знаходзіцца на раздарожжы паміж Захадам і Усходам (я маю на ўзве ментальна, а не географічна).

Людзі, якія хочуць захаваць савецкую сістэму і прытрымліваюцца савецкіх ідэяў — да мовы, да культуры — думают, што падтрымка мінулага гарантует ім стабільнасць. Мне здаецца, што яны думают, калі стануць часткай Рассеі, то зможуць адбудаваць Савецкую імперию і тым самым узняцца на буйны вышэйшы ўзровень жыцця. На жаль, гэта не можа быць роўнае сусіданаванне. Яны не заўважаюць, што Рассея ўжо даўно прайшла гэты савецкі перыяд, яе гісторыі. Іншыя людзі хочуць супрацоўніцтва з Еўропай, можа нават стаць сябрам Еўрапейскага звязу, пры гэтым захаваць сваю асобную беларускую мову: яна засмяялася. Жанчына, якая стаяла за мной раззлавалася, і хоць я дакладна не памятаю ўсе яе слова, яна крычала нешта накшталт: "Чаму Вы думаецце што, гэта смешна? Гэта жанчынаocha размаўляе з Вамі па-беларуску, а вы смеяцесь. Беларуская мова, адна з нашых дзяржаўных мояў, і Вы павінны валодаць ёй і гэта далей". Я з сорамам выйшла, спадзеючыся быць незадўажанай.

Чалавек у кватэры, што месцілася над маёй, рабіў рамонт — час ад часу да глыбокай ночы. Рамонт быў шумным і смярдзочым, асабліва калі ён клаў лак на падлогу. Аднойчы, позна ўвечары, я не вытрымала гэтага, і вырашила знайсці пакой у гатэлі. Я спыталася ў кансьержкі, ці ёсць савецкія танны пакоі, ці ёсць студэнцкая зняжка, ці засталіся пакоі, для тых, хто не паліці і г.д. Я заплаціла за пакой, і дала

telegraf.by.

(Надрукавана з нязначным скарачэннем.)

Даследчык беларускіх замкаў

10 сакавіка 1942 года ў старожытным беларускім горадзе Мсціславе ў часы апошній Сусветнай вайны ў настаўніцкай сям'і нарадзіўся адзін з волатоў беларускага Адраджэння канца ХХ стагоддзя, Міхась Ткачоў.

Яго бацька загінуў на фронце пад Ленінградам у 42-ім, а маці выйшла замуж другі раз за былога франтавіка, які выгадаваў Міхася як роднага сына, разам з двумя сваімі сынамі.

Міхась добра вучыўся, хацеў стаць гісторыкам і вельмі цікавіўся мінуўшчынай роднага горада, асабліва ваенай.. Ён начаў сваю навуковую і журнالістическую кар'еру ў мясцовай газете «Святы Кастрычнік», дзе друкаў вынікі сваіх архіўных даследаванняў, асабліва матэрыялы пра дзейнасць мясцовых падпольшчыкаў і партызан. Яго дыпломну працу, якую ён абараніў на гістфаку БДУ, нават рэкамендавалі да друку. Потым была праца ў Жодзінскай школе і аспірантура ў Інстытуце гісторыі БССР, дзе малады гісторык стаў археолагам і даследчыкам ваеннай справы ў ВКЛ.

Да Міхасі Ткачова савецкія археолагі нашых замкаў не выучвалі, часам нават знічалі з дапамогой бульдозера верхняя пласты культурнага слою XIV – XVIII стагоддзяў, каб адразу дабраца да так званага «дамангольскага перыяду» часоў Кіеўскай Русі.

Не вельмі шанавала руіны замкаў і мясцове начальства. Іх называлі замкамі «літоўскіх феадалаў» і «польскіх паноў», а беларусам пакідалі «курнія хаткі» і хлявы, крытыя саломай.

І вось, дзякуючы ня-

Міхась Ткачоў у маладосці

стомнай шматгадовай працы, Міхась Ткачоў, адзін з заснавальнікаў беларускай археалогіі Позняга Сярэднявіча і Новага часу, абараніў спачатку кандыдацкую, а потым і доктарскую дысертацию па ваенай гісторыі Беларусі XIII – XVIII стагоддзяў.

Яго кніга «Замкі Беларусі (XIII–XVII ст.), якую выдалі за сродкі Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры ў 1977 годзе, выклікала вялізарную цікавасць у чытчоў і адразу стала рапортам. Беларускі чыноўнікі ўпершыню пачулі, што «Беларусь – гэта краіна замкаў». Менавіта тады прынілі рапэртне аднаўляць замкі ў Міры і Лідзе, а крыху пазней Стары замак у Гародні.

Шмат гадоў Ткачоў разам Лявонам Калядзінскім даследаваў Віцебскі Верхні замак, а потым, разам з аўтарам гэтага артыкула – Крэўскі замак і Стары замак у Гародні. Знойдзеныя матэрыялы дазволілі Ткачову разам з іншымі археолагамі і рэстаўратарам Уладзімірам Угрыновічам выдаць на шасці еўрапейскіх мовах шыкоўны каліяровы альбом «Беларуская кафля», а таксама ў

1987 кнігу «Замкі Беларусі», якая вытрымала некалькі перавыданняў.

З 1978 г. па 1989 г. ён пераязджаў на сталае жыццё ў Гародні па запрашенні гардзенскага юніверсітета імя Янкі Купалы. Спачатку быў выкладчыкам, дацэнтам, праз дзесяць год абараніў доктарскую дысертацию, стаў прафесарам і загадчыкам кафедры. У 1986 г. узначаліў грамадскі краязнаўчы клуб «Паходня», што аб'яднаў мясцовую інтэлігенцию, якая вывучаля родную гісторыю, змагалася за захаванне і аднаўленне помнікаў беларускага дойлідства, у тым ліку замкаў.

Менавіта сябры клуба звярнулі ўлагу грамадскасці на гаротны лёс знакамітага Гальшанскага замка.

З 1988 года Ткачоў стаў грамадска-палітычным дзеячом. Ён бярэ ўдзел у выбарах у Вірхоўны Савет ССР (1989 г.) і Вірхоўны Савет (1990 г.) БССР. Двойчы выходзіў у другі тур, але стаць дэ-путатам яму не давялося. Яго абараніць у 1989 годзе намеснікам старшыні кірауніка БНФ, а ў 1991 г. старшынём БСДГ (Грамада).

У 1989 годзе яго запрашалі на працу ў Менск, загадчыкам рэдакцыі гісторыі Беларусі ў Беларускай Энцыклапедыі. У красавіку 1992 г. яго прызначаюць галоўным рэдактарам гэтай паважанай установы. Дзякуючы яму пачала выходзіць шматтомная энцыклапедыя «Гісторыя Беларусі», першая такая праца на тэрыторыі Усходняй Еўропы. Нягледзячы на вялікую заняласць, Міхась Ткачоў напісаў у гэтыя выданні дзесяткі артыкулаў, найперш пра беларускія замакі. На жаль, у вініку цяжкай хваробы 31 кастрычніка 1992 года Ткачова не стала. Яго пахавалі на славутых Усходніх (Маскоўскіх) могілках. На яго надмагіллі адлюстроўваецца выява Мірскага замка, любімага замка Міхасі Ткачова.

Прайшло дваццаць гадоў. Беларуская дзяржава зацвердзіла праграму па аднаўленні беларускіх замкаў. Мірскі і Нясвіжскі замкі ўнесены ў спіс помнікаў сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. І ў гэтым ёсьць заслуга Міхасі Ткачова.

А. Трусаў,
кандыдат
гісторычных наукаў.

«ГРУНВАЛЬД» — ПАРОЛЬ СВАБОДЫ (З сямейнага архіву)

Апавяданне «Грунвалд»-пароль свабоды было знайдзена ў архівах Міхасі Ткачова пасля яго смерці і апублікавана ў кнізе публіцыстыкі «Міхась Ткачоў. Падходы» ў 1994 годзе ў выдаўце «Беларускай энцыклапедіі».

... Ноч з 14-га на 15-е ліпеня 1410 г. была ўцімная і бурлівая. Прайшла жахлівая навальніца з прападобным даажджом. Хмары неслісі па небе, то засланяючы, то прачышчаючы серп нованараджанага маладзіка. Віхура зрывала намёты, шкumatала абозныя фуры, круціла дым і попел сіпейшых, заляітых вадою агнішчаў. Асабліва начная нячыстая сіла прайшлася па лагеры крыжакоў, дзе некалькі шатрапоў вырвала з камамі, зашпурнула на высокасе дрэва. Раніцай яны недарэчнымі сцягамі гайдаліся на разлапістых галінах як сведкі неўтамаваных начных жарсціў прыроды.

Над Вітаўтавым лагерам нібы сам Бог распрацсёр свою ахойную дзяніцу. Бура сюды не далацела, і толькі даждж прайшоўся па паходных намётах, загнаўши пад вазы тых, кто спаў, раскінуўшы рукі, на посцілках, праста на зямлі...

Раніцай адзін відушчы старац, які прыцягнуўся з абозам Вітаўта, расказваў воінам і шчыра бажыўся, што бачыў, як на Месяцы ў час навальніцы люты баліся кароль і манах. Кароль урэшце падужаў і скінуў манаха з Месяца долу. Маладыя, першы раз пры мячы, дружынікі, вытарашчыўшы вочы і адкрыўшы раты, слухалі дзе́даўскі аповяд. Стары ж спакойна пасміхаліся ў вусы, правяралі зброю, пераміргваліся. Яны ведалі, што гэта работа місцілайскага пратапопа Луки. Ён, каб прыўзняць настрой маладых воінаў перад бітвой, якая будзе для многіх першай і апошняй сечай, падалі сваім каліку-перахожага. Старац гэты неадступна хадзіў з місцілайскай харугвой ва ўсе паходы князя Лугвеня-Сямёна і рабіў сваю няхітрую, але патрабную і карысную справу — падбадрэўва людзей.

Князь прайшоў па абозе свайх харугвы і, паклікаўшы Луку, сказаў:

— Давай, ойча, адпускати ратнікам грахі. Адслужы малебен, умацуй дух і веру воінаў. Чуе мая душа — хутка пачненца малацьба...

Пачуўшы пра малебен, воіны сталі тушиць вогнішчы, прама ля вазоў апраналі чыстыя, белыя палатняныя кашулі — на бой як на свята і на смерць! — аблачаліся ў кальчугі, калантары, зброй бляховыя, прыліцы скурковыя і жалезныя. Твары суворелі на вачах. Яны на каленях выслухалі малітву і настаўленне Луки. Пачалося адпусканне грахоў.

Міхась Ткачоў

— Пагоня за мову 3

паспрабаваў вастрыню і пільна зірну ў герольду ў очы. Той позірка не адвеў і ўрачыста мовіў:

— Вялікія гаспадары! Магістр і маршал пасылаюць вам гэтыя мячы ў дапамогу і запрашаюць на бітву, і просяць вас, каб вы або самі выбраў месца для бітвы ці аддалі эта права ім самім. Навошта сядзіце ў лесе, калі бітва ўсё роўна непазбежна.

Ягайлі і Вітаўт на гэта горда адказалі:

— Мячы прымаем! І біцца гатовы, выбар жа месца аддаем у руکі Бога!

Ягайлі гаворыць пэроль: «Вільня» — «Кракаў» і пасылае прыдворных рыцараў з гэтым пэролем да камандзіраў усіх харугваў. Гэта — сігнал выступаць. Для таго, каб у гарачыць бою адрозніць сваіх воінаў ад чужынцаў, загадана ўсім прывязаць да правага пляча пучкі саломы. Кароль пачаў пасвятаць на рыцары маладых вояў і паслে ашчыліць больш за 1000 чалавек, калі раздаўся залп нямецкіх гармат — бітва пачалася. Але пачалася яна незвычайна. Адзін з наёмных чэшскіх атрадаў, уражаны сілай крыжакоў, пакінуў войска Ягайлі і перабегаў да рыцараў Конрада фон Юнінгена. Аднак вялікі магістр сказаў начальніку чэхаў:

— Я не Хрыстос, і мне не патрэбны Юда!

Аграп, раззлаваўшыся, вярнуўся да Ягайлі, які загадаў перабежчыкаў не чапаць, адклікі суд на потым.

Маладыя рыцары Вітаўта гарачылі коней, падымалі на дыбкі, наслісі перад строем баявых сябров, наддаючы сабе смеласці, а ворагу — страху. Ад конскіх скакакузняўся пыл, ды раптам пырснушы невялікі даждж, які прыемна астудзіў гарачыя твары і аблыў маладых рыцарства.

Вітаўт даў сігнал: загралі сурмы, загрымелі сігнал атакі буйністых дабышы, ударавысьці бубны-катлы. Войска ўразы выдыхнуўшы: «Багародзіца! Памагай!» — рушыла стаўлай шчэццю капішчыкаў. Аднак, ламаючы лінію атакі, злевага і правага флангаў Вітаўтавага войска вырвалася конніца: злева — старшага гетмана князя з Падоліі Івана Жэдзявіда, стрыечнага брата Вітаўта, справа — дворнага гетмана Яна Гаштольда. За імі, з крыкамі «Алах, алах!» паляцелі татарскія харугвы і той-сэз з чехаў.

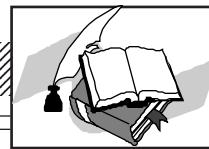
Вітаўт з радасцю ў вачах пазіраў за імкілым лётам конніку і раптам убачыў саўдывіх бубны-катлы. Войска ўразы выдыхнуўшы: «Багародзіца! Памагай!» — рушыла стаўлай шчэццю капішчыкаў. Аднак, ламаючы лінію атакі, злевага і правага флангаў Вітаўтавага войска вырвалася конніца: злева — старшага гетмана князя з Падоліі Івана Жэдзявіда, стрыечнага брата Вітаўта, справа — дворнага гетмана Яна Гаштольда. За імі, з крыкамі «Алах, алах!» паляцелі татарскія харугвы і той-сэз з чехаў.

Вітаўт з радасцю ў вачах пазіраў за імкілым лётам конніку і раптам убачыў саўдывіх бубны-катлы. Войска ўразы выдыхнуўшы: «Багародзіца! Памагай!» — рушыла стаўлай шчэццю капішчыкаў. Аднак, ламаючы лінію атакі, злевага і правага флангаў Вітаўтавага войска вырвалася конніца: злева — старшага гетмана князя з Падоліі Івана Жэдзявіда, стрыечнага брата Вітаўта, справа — дворнага гетмана Яна Гаштольда. За імі, з крыкамі «Алах, алах!» паляцелі татарскія харугвы і той-сэз з чехаў.

(Заканчэнне на ст. 4.)

Календар на 2012 год з партрэтам Міхасі Ткачова, выдадзены ТБМ імя Ф. Скарыны

100 гадоў з дня нараджэння Тараса Хадкевіча

Хадкевіч Тарас, беларускі пісьменнік, нарадзіўся 07.03.1912 г. у вёсцы Шайцера-ва Верхнядзвінскага раёна Віцебскай вобласці ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў Палацкім педагогічным тэхнікуме (1927-1929), у Беларускім вышэйшым педагогічным інстытуце (1931-1933). Працаўваў у газетах «Чырвоная Полаччына» (1929-1931), «Чырвоная змена» (1933-1934), «Звязда» (1936-1941). Служыў у Чырвонай Арміі (1934-1936). У час Вялікай Айчыннай вайны ў якасці камандзіра звяза прымаў удзел у баях пад Вялікім Лукам, Тарапцом. У канцы верасня 1941 г. быў паранены і трапіў у палон. Удзельнічаў у інтэрнацыянальным руху Супраціўлення на тэрыторыі Гер-

манії. Трохы ўцякаў з палону (апошні раз, на пачатку траўня 1945 г., пасляхова). Працаўваў у газетах «Звязда» (1945-1950), «Літаратура і мастацтва» (1950-1951), літаконсультантам СП БССР (1953-1972). Сябар СП СССР з 1947 г. Аўтар апавяданняў і аповесцей.

У 1925 г. выступіў у друку з вершамі (часопіс «Малады аратыў»). Выдаў зборнік паэзіі «Смілей, таварыш!» (1932). Першае апавяданне апублікаваў у 1945 г. Вышилі кнігі апавяданняў і аповесцей «Братэрства» (1948), «Вяснянка» (1949), «Рэха ў гарах» (1951), «Сяброўства» (1952), «На новым месцы» (1954), «Спеюць яблыкі» (1959), «Сад у квасені» (1966), «За акном дождж» (1967), раманы «Даль

палявая» (1959), «Песня Дзвінны» (1975)...

Узнагароджаны орденамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны» і медалямі. Заслужаны работнік культуры БССР (1972).

Памёр 14.08.1975 г.

Не замовілі беларускамоўнае праграмнае забеспячэнне, а цяпер апраўдаўца

**Грамадскае аб'яднанне
«Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны»**
220034, г. Мінск, вул. Румянцава, 13, тэл./факс 284-85-11.
Разліковы рахунак № 3015741233011 у МГД ААТ «Безімстанбанк» в. Мінск, код 739.

09 студзеня 2012 г. №

Сп. А. А. Сіваку,
Начальніку Беларускай чыгункі
220030, г. Мінск, вул. Леніна, 17

Аб выкарыстанні дзяржаўнай беларускай
мовы ў электрацягніках «Гарадскіх ліній»

Паважаны Анатоль Аляксандравіч!

Напрыканцы мінулага года Беларуская чыгунка пачала эксплуатацыю новых электрацягнікоў, закупленых у Швейцарыі, і стварыла новую чыгуначную структуру пад назвай «Гарадскія лініі».

Аднак аўтары гэтага пракекта забыліся, у якой краіне будуць дзеянічаць гэтыя лініі, бо ў візуальным афармленні гэтых цягнікоў і нават на чыгуначных білетах дзяржаўная беларуская мова цалкам адсутнічае. Цікава, што месца для англійскай мовы ў інтэр'єрах вагонаў новых электрычак знайшлося.

Складаеца ўражанне, што людзі, адказныя за візуальную і галасавую інфармацыю на «Гарадскіх лініях» не жывуць у Беларусі і не падзяляюць думкі Кіраўніка Беларускай дзяржавы А. Г. Лукашэнкі: «На Беларусі ніколі не перасохнуць крыніцы народнай мудрасці, таленту, любові да роднай мовы, культуры і традыцый Бацькаўшчыны».

Таварыства беларускай мовы спадзяеца, што ў новым, 2012 годзе, гэта прыкрая недарэчнасць будзе выпраўлена.

Дасылаем рускамоўны білет на паездку ў цягніку «Гарадскіх ліній».
З павагай,
Старшыня ТБМ

Алег Трусаў.

МІНІСТЕРСТВА ТРАНСПОРТУ І КАМУНІКАЦІЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
**ДЗЯРЖАУНАЕ АБ'ЯДНАННЕ
БЕЛАРУСКАЯ
ЧЫГУНКА**
м.п. Леніна, 17, 220030, г. Мінск
Тел.: (017) 225 48 60, факс: (017) 227 56 48
E-mail: no@rw.by
Рр. 3012600090017 філіял 527 «Белжелдор»
ААТ «ААБ Беларусбанка» код 254 г. Мінск
АКТЛ 00047792 УНП 100088574

10.02.2012 № 20-04-24/2403
На № 1 ад 09.01.2012

Аб інфармаванні

Ваш зварот па пытанні выкарыстання беларускай мовы ў электрацягніках «гарадскіх ліній» разгледжаны.

Праграмнае забеспячэнне дзеючай інфармацыйнай сістэмы электрацягнікоў гарадскіх ліній ЭПГ дазваляе адлюстроўваць інфармацыю на відзманіторы і табло на чатырох мовах. У цяперашні час беларуская мова ў моўны пакет праграмнага забеспячэння не ўваходзіць.

Аб'язва прыпынка пад сістэмэ ўнутрысалоннага аভяшчэння ажыццяўляецца на беларускай мове.

Са зневяднага боку на галаўных вагонах электрацягнікоў нанесеныя лагатыпы фармату гарадскіх ліній, якія суправаджаюцца надпісамі на трох мовах, у тым ліку і беларускай.

Праграмны дакумент «на адну паездку» ў электрацягніках ЭПГ быў распрацаваны ў адпаведнасці з дзеючымі заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, узгоднены з Дэпартаментам дзяржзнакаў Міністэрства фінансаў і зарэгістраваны ў Дзяржрээстры бланкаў строгай справаздачнасці за № 4276.

Першы намеснік Начальніка
Беларускай чыгункі

У.Б. Міхайлюк.

Сустрэча ў Лагойску

У межах выканання пракекта «Захаванне культурнай спадчыны праз удзел у краязнаўчай дзейнасці» старшыня ГА ТБМ А. Трусаў і першы намеснік старшыні ТБМ А. Анісім наведалі г. Лагойск Менскай вобласці 27 лютага 2012 г. з мэтай правядзення круглога стала «Праблемы краязнаўства на Лагойшчыне». Арганізаторам і актыўнымі удзельнікамі была дырэктор Лагойскага раённага гісторычна-краязнаўчага музея імя братоў Тышкевічаў Святлана Гамеза.

Мерапрыемства адбылося ў памяшканні музея, які знаходзіцца ў будынку раённага цэнтра культуры, дзе прысутнічала звыш 30 чалавек. Удзел у амбэркаванні актуальных праблем прынялі краязнаўцы з раёна, сярод якіх былі настаўнікі, эккурсаводы, работнікі аддзела культуры, бібліятэкар, музейныя работнікі і навучэнцы школы з г. Лагойска.

У выніку амбэркавання нарадзілася ідэя стварыць групу, якая б ініцыявалася пракцэс адбудовы Лагойскага палаца. Усе прысутні ўхвалілі гэтую пропанову і выказалі жаданне прыняць ў ёй удзел.

Падчас сустрэчы былі раздадзены календары з выявамі братоў Тышкевічаў і Лагойскага палаца, помінка архітэктуры XIX ст. Присутнія атрымалі на памяць аб сустрэчы нумары газеты «Наша слова» з гісторычным і народным календарамі.

Nаш кар.

5-я Агульнанацыянальная дыктоўка ў «Беларускай хатцы»

6 сакавіка ў Лідскім каледжы прайшла імпрэза, якая аб'яднала ў сабе этнаграфічную вандроўку і Агульнанацыянальную дыктоўку. Ініцыятарамі імпрэзы былі цыклавая камісія філалагічных дысцыплін Лідскага каледжа і арганізацыя ТБМ каледжа.

У музейны пакой пад назвай «Беларуская хатка» прыйшлі сем навучэнак з малодшых групп каледжа, якія вывучаюць беларускую мову і літаратуру.

«Беларуская хатка» знаходзіцца ў інтэрнаце каледжа, па адрасе: Грунвальдская, 3, якраз насупраць замка. Ніякія зневядні экскурсіі сюды амаль не ходзяць - студэнці інтэрнат усё ж, хая...

Напачатку

была праведзена этнаграфічная вандроўка, падчас якой успаміналіся назвы розных рэчаў, якія некалі прымяняліся ў беларускім побыце - вясковым і гарадскім.

Пасля дзеци напісалі беларускую дыктоўку. Удзельнікамі былі раздадзены фірмовыя асадкі і аркушы паперы ад «Белсату» з выявамі Янкі Купалы, Якуба Коласа і Максіма Танка. Пісалі верш «Родная мова» Максіма Танка. Чытала дыктоўку стар-

шыня цыклавай камісіі, выкладчыца беларускай мовы і літаратуры Марына Ўладзіміраўна Янаш.

Пасля дыктоўкі старшыня Лідскай гарадской арганізацыі ТБМ Станіслаў Суднік правёў з удзельнікамі невялікую віктарыну па печы. Прыемна, што агулам дзеци яшчэ могуць называць практична ўсе деталі печы: і комін, і засланку, і юшку...

У якасці падарунка ўдзельнікамі імпрэзы атрымалі календары з выявай Лідскага замка, выдадзеных ТБМ.

Nash kar.

Дахі дамоў і ўваходы маюць разнастайную архітэктуру, што дастаткова прывабна. Над дахам кожнай кватэры размешчана ўстаноўка для выпрацоўкі электраенергіі, выкарыстоўваючы энергию сонца. Апялленне, водазабеспечэнне і каналізацыя, комплекс пабудоў аўтаномнае і працуе надзейна. У такіх комплексах, якія маюць да дзвюх соцені кватэр і больш, размешчаны і медычныя цэнтры, што дазваляе атрымаць медыцынскую дапамогу неадкладна без выкліку дапамогі з цэнтральнай лякарні. Дарэчы, з апошніх стаўстычных дадзеных па нашым горадзе сярэдняя працягласць жыцця складае восемдзесят гадоў.

- Сапраўды так, дадаў **Каранасты**, - за апошнія гады працягласць жыцця значна ўзрасла, бо стаў лепшым дабрабыт. Калі абсалютная большасць людзей займела асабістую ўласнасць на сродкі вытворчасці, то праапала ахвота весці разгульнасць, п'янасць, з'явілася прага да працы. А як вядома і даўно даказана, праца і толькі праца з задавальненнем на самога сябе выхоўвае чалавека і дасягае яму здароўе. І не толькі фізічная, але праца інтэлектуальная - праца настаўніка, праца лекара, інжынера, навукоўца, артыста пісьменніка, якія працујуць без страху і прыгону робіць выхаваўчую і карысную для здравоўя справу. Карацей кажучы, праца робіць чалавека чалавекам.

- Навука таксама, асабліва ў першую чаргу накіраваная на ўдасканаленне вытворчасці, адыгрывае станоўчую ролю ў паўсядзённым жыцці чалавека, - уставіў сваё слова **Слухач**. Вось вазьміце такі паўсядзённы клопат, які не так даўна пайшоў у нябіт, як патрэба насыць з сабою ды берагчы яго, гэта партман з грашымі. Сёння дастаткова прылады, накшталт кішэннага тэлефона, каб разлічыцца за пакупку. Націснуўшы адпаведную кнопкую, падносім прыладу да тавару, які фатаграфуе ваша аблічча і перадае яго на кампьютар у адпаведным банку, дзе таксама знаходзіцца ваша аблічча. Кампьютар парапоўвае фотадзімкі і, вядома ж, яны супадаюць і тады аўтаматычна дазваляе зняццё зададзенай сумы з вашага раахунку. Каб пепрадаць гроши з банку на раахунак працаўца, мы спалучаем сваю прыладу з прыладай працаўца і прызначаная сума пераходзіць на раахунак працаўца. У кожнага, хто пажадае, можа быць такая прылада і раахунак у банку. Законам забаронена мець раахункі бойкім у двух банках. Гэта дазваляе лёгка спраўджаваць аплату падаткаў. Такі разлік вельмі выгодны для дзяржавы, каб дзяржава друкаваць шматлікі мільёны папяровых купюр, а для людзей таксама добра, бо ўжо ніхто не зможа падрабляць ваш воблік і ашукаць кампьютар ды скрапіці вашыя горшы.

- Вы так добра засвоілі родную мову, - звярнуўся да Слухача **Высокі**. Скажыце,

калі ласка, як доўга да гэтага Вы ішлі?

- Доўга, даражэнкі, - адказаў **Слухач**. Чужая мова, як даўбешка, біла па нашай свядомасці, нашай культуры, нашай чалавечай годнасці, калечыла душу, навязаючы паскучную лаянку, якую прынеслі ў пасаг нашыя "братья-вызваліцелі" з усходу. Ужо былі многія, што і думалі пачу́жынску і ўчынялі дзеянні, якія карэнным чынам супярэчлі нашаму спрадвечнаму ўкладу жыцця, што прывяло да таго, што мы сталі адным з найбяднейшых народаў у парадункі з суседзямі. Але ж адышлі ў нябіт тыя вынішчальныя сілы, што панавалі над нашымі продкамі, не даючы ім дыхаць паветрам свабоды ды чалавечай годнасці, навязаючы хлускі, антымаральныя погляды на жыццё, калі мана панавала над усім грамадствам, якое ўспрымала ману, як кажуць, за чистую манету. Але колькі віровачы не віцца, канец зайдзе будзе. Дзякуючы адчайнім патрыётам Бацькаўшчыны, родная мова вярнулася ў грамадства, хаяці прайшоў пэўны час. Родная мова для мяне, як чысцоткай вада з крыніцы, якая вымывае з душы і цела ўесь бруд, абагачае розум для добрых учынкаў, асабісту для сябе і для людзей. Наша родная мова - гэта адна з кветачак у суквеці ўсясветнага сумоўя. Для мяне гэта найпрыгажайшая з кветачак гэтага сумоўя. І як цудоўна сябе адчуваеш, калі маленькаў дзеткі - кветачкі жыцця так мілагучна гамоняць на роднай мове.

Страна на зямлі хаяці адной мовы - гэта страта цудоўнай пароды статны белы конь. Вупраж на ім адсвечвалася срэбрам і была ўпрыгожана рознакаляровымі, зробленымі з паперы, кветачкамі. На шыі каня, на ашыніку былі замацаваны залатыя званочки, якія пераразніваліся тонкай мелодыяй. Кіраваў канём рамізник, апрануты ў адмыслова вышыты бела-чырвоны кафтан, які быў апаясаны шырокім цудоўным аздобленым поясам. На галаве ў яго была высокая круглая шапачка, пашытая з футра і з вялікім пяром павы. Рамізник не меў барады, але затое ў яго быў шыкоўна падстрыжаны і падкрччаны светла-шэрыя вусы. І выглядаў ён заліхваць!

За рамізнікам сядзелі сужонкі - малады ў светлым гарнітуры з вялікай кветкай на грудзях і яго нарачоная ў шыкоўнай белай вясельнай сукенцы і ў каплюшы аздобленым вянком з жывых кветак. На руках былі надзеты доўгія, амаль да локця, белыя рукавічки. Яна прыпадняла ручку да вуснаў, ды ўсміхаючыся пасылала паветраныя пацалункі мінакам. Па-за сядзеннем сужонкай узвышаўся, адмыслова ўпрыгожаны жэзл, на вяршыне якога замацаваны конь з вершнікам. У адной руцэ вершнік трымаў два сплещеныя вербамі, бадай таму, што пралягала ўздоўж шырокай ракі.

Слухач ішоў у задуменні аб тым, што ён будзе казаць сваім чытакам, якое скажа ім сваё "апошняе слова", бо прыроду не перарошіць свае прыходы і пажаданні. Ей можна толькі дапамагчы, не загубіць ўсё тое, што створана самай прыроднай эвалюцыяй, прыдумаваючы пачварніе праекты, накшталт усялякіх там паглыбленній, без аглыдкі на наступствы ў мікра- ці макра- Сусвет.

Але ж дарослыя, якія

сябе лічаць надта ж ва ўсім дасведчанымі, нагадваюць малых дзяцей. Колькі ты не кажы дзіцяці на агонь, што гэта Жыжка, яно ж ўсё роўна хоча да агню дакрануцца і пакуль не апячэнца, то будзе ўсё туды піцца.

Але ўсё такі дзяцей трэба вучыць, а для гэтага ж патрэбен добра выхаваны і адукаваны калектыў настаўнікаў - думаў слухач.

Перапыніла яго думку прыемная мелодыя, якая дасягнула з суседнім вуліцам. Дайшоўшы да скрыжавання, Слухач убачыў дзіўную працэсію, якая павольна рухалася, ў складзе якой была шырокая карэта і шырокое, і доўгое, быццам бы аўтобус без даху і бакавых вокаў, адкрытае аўто. У ім сядзела каля сотні чалавек, пераважна моладзі. У перадзе аўто сядзеў эстрадны аркестр з дзесяткам музыкаў і граў урачыстыя мелоды. Пасажыры аўто гучна размаўлялі і смяяліся. Некалькі чалавек спявалі жартоўную і вяслую песню пра вяселле і сужонку. Слухач спыніўся, зняў свой саламяны, адмыслова сплещены каплюш, і ўсміхаючыся памахаў працэсіі.

У карэту быў запрэжаны цудоўнай пароды статны белы конь. Вупраж на ім адсвечвалася срэбрам і была ўпрыгожана рознакаляровымі, зробленымі з паперы, кветачкамі. На шыі каня, на ашыніку былі замацаваны залатыя званочки, якія пераразніваліся тонкай мелодыяй. Кіраваў канём рамізник, апрануты ў адмыслова вышыты бела-чырвоны кафтан, які быў апаясаны шырокім цудоўным аздобленым поясам. На галаве ў яго была высокая круглая шапачка, пашытая з футра і з вялікім пяром павы. Рамізник не меў барады, але затое ў яго быў шыкоўна падстрижаны і падкрччаны светла-шэрыя вусы. І выглядаў ён заліхваць!

... Добры дзень, паважаная рэдакцыя!

Уважліва прачытала некалькі разоў артыкул "Як беларусы сустракаюць год Кнігі". Задумалася. Боль ахапіў маё сэрца. Што ж гэта з намі? Па телефону сітуацыю аблеркалі з сябрамі. Чаму не чытаюць, не ведаюць, не купляюць?

... У маіх родных і сябровоў у кватэры на кніжных паліцах многа Кніг на роднай мове. У мяне, напрыклад, стаяць Кнігі Я. Коласа, Я. Купалы, М. Багдановіча, М. Василька, А. Карпюка, І. Мележа, І. Шамякіна, В. Быковіча, Н. Гілевіча, Р. Барадуліна, У. Някляева, У. Карапкевіча, Я. Янішыц, А. Адамовіча, П. Вераб'ёва, М. Шабовіча, В. Жуковіча і г.д.

Спіс можна прадоўжыць на некалькі старонак. У маіх знаёмых Кніг больш, чым у мяне.

... Першую Кнігу я атрымала ў падарунак ад сваёй мамы. Пасля - у школе за выдатную вучобу, пасля ў педагогічным інстытуце імя Я.

Шчаслівай дарогі, Даражэнкай!

Ад Слухача пачуў і нам пераказаў **Вячаслав Сухарэўскі**.

Не магу маўчаць...

Кніга... Яна з намі на працягу ўсяго жыцця. Кніга... Я пішу гэта слова з вялікай Літаратуры. Кніга падымае чалавека на вышэйшы ўзровень. Кніга для мяне - гэта мой шыркі сябранік, настаўнік, дадрадык... Кожная старонка ў іх бяссонніцай маёй прачытана. Кнігі для мяне, быццам, жывія. Я гладжу пераплёты Кніг, якія закінуты ў беларускім арнаментам. Засцілала стол белым абрусам. І ўсаджваляе мяне з сястры за стол. Гэта быў нейкі рытуал, вельмі важны і патрэбны. Мы яшчэ не ўмёлі чытаць. Чытала мама. Яна ведала напамяць вершы М. Багдановіча, Купалы, Коласа, Буйло.

Калі раскрываю новыя старонкі, я душу сваю кладу на далоні. І душа заўсёды ў чаканні цуда. Калі смерць закрые Кнігу, паміж старонак, як лісты, застануцца нашы сэрцы.

Бібліятэка імя Карскага ў Гародні... Я многа дзесяцігоддзяў прыходжу сюды, быццам, у Храм. Тут незвычайная таемніца цішыні і прыгажосць. Яна захапляе мяне. Тут сустрэча з новым, надзвычай, патрэбным. Я напіваюся гэтым багаццем, незвычайным тварэннем чалавека.

Мой малады сябранік, калі ты яшчэ не даткнуўся да гэтай чистай святой кропніцы, імя якой Кніга, павер, ты - шчасліві.

Таму што ў цябе яшчэ ўсё наперадзе. Цябе чакаюць навіны і тайны ў кожнай кнізе, на кожнай старонцы, у кожным слове...

... У маіх родных і сябровоў у кватэры на кніжных паліцах многа Кніг на роднай мове. У мяне, напрыклад, стаяць Кнігі Я. Коласа, Я. Купалы, М. Багдановіча, М. Василька, А. Карпюка, І. Мележа, І. Шамякіна, В. Быковіча, Н. Гілевіча, Р. Барадуліна, У. Някляева, У. Карапкевіча, Я. Янішыц, А. Адамовіча, П. Вераб'ёва, М. Шабовіча, В. Жуковіча і г.д.

Палітыкам нашай краіны даўно трэба задумацца: калі ёсць мова, ёсць народ, ёсць нацыя, ёсць Незалежнасць, ёсць Беларусь.

... Гарадзенцы абіваюць парогі Кнігарні ў пошуках патрэбнай Кнігі.

Завалены Кнігарні гэтым друкаваным

друзам, але ж няма таго, чаго душа прагне.

Дзе купіць Гілевіча, Вярцінскага, Барадуліна, Янішыц, Буйло, Багдановіча?

Днём з агнём у Гародні не знойдзеши.

У канцы 2011 г. зніклі

у кнігарнях горада Кнігі беларускіх класікі.

Іх і так было

не густа. А сёння стала пуста.

На іх месцы з'явіліся нейкія

кніжачкі, пазнаёміцца з іх

зместам, а купляць няма жа-

дання: не тое, не так, не аб тым. Ні для разуму, ні для душы... Патрэбны Кнігі знікаюць.

Гэта ж, вядома, не проста так. Гэта некаму траба. Мэтанакіравана стараючыя выбіць з памяці сэнняшнія пакалення нашу годнасць, каб забыліся, хто мы, адкуль, якія мы беларусы... І каб тыя пакалені, што прыдучы за намі, губляліся ў пошуках адказу на падобныя пытанні. Стараючыя вынішчыць карэнні славутых беларусаў - барацьбайтой за права людзямі звацца...

У чым саграшылі пе-рад намі продкі? За што ім кара- на сваёй Радзіме? Выхішча- ѡца залаты фонд беларускай мовы і літаратуры. У чым віна тых, што сядзелі ў турмах, бадзя- ліся на чужбіне, змагаліся за сваю мову?

Калі мы ў сям'і свята- валі, пе-рад намі прадкі? За што ім кара- на сваёй Радзіме? Выхішча- ѡца залаты фонд беларускай мовы і літаратуры. У чым віна тых, што сядзелі ў турмах, бадзя- ліся на чужбіне, змагаліся за сваю мову?

... Паважаныя спадары- статысты. Вы пішаце, што вы- никі не суцяшальныя. Не самы прыемныя, як і ч

ГОДНЫЯ ПАШАНЫ

*Нехта ад мовы сваей адракаеца,
Прыкладу б ты з яе толькі не браў...
(Васіль Жукович)*

У апошнюю суботу лютага ў Таварыстве беларускай культуры адбылося чарговае мерапрыемства. Яно было прысвячана тым беларускім дзеячам, якія нарадзіліся ў гэтым месяцы. Ужо стала традыцыйай ўзгадваць тых, хто адыйшоў у іншы свет.

24 лютага 1922 года памёр **Ядвігін Ш.** (Антон Лявіцкі).

Жыццё і дзеяцьця ягоная звязаны з Вільніем. Тут напачатку XX стагоддзя выхадзіла газета «Наша ніва», на старонках якой друкаваліся ўспаміны і артыкулы Ядвігіна Ш. Пісьменнік паходзіў з віленскіх могілак «Росы».

Ягоную магілу вельмі лёгка знайсці. Яна знаходзіцца адразу пры ўваходзе: першы помнік на якім напісана па-беларуску.

Да яго ніколі не застае сцяжына: прыходзяць вучні беларускай школы, прыяджаюць гості з Беларусі, а таксама беларусы з замежжа. Пра яго зрабілі паведамленне Лекадзія Мілаш.

У лютым спойнілася 75 год з дня народзінаў **Міхася Стральцова**. Лёсам яму было наканавана каротка жыццё, але колькі паспей зрабіц! Пакінуў багатую літаратурную спадчыну: аўтар эсэ «Загадка Багдановіча», у зборніку «Жыццё ў слове» даследуе і асэнсююе ўрокі спадчыны Фр. Багушэвіча, М. Багдановіча, К. Чорнага, Я. Купалы, Я. Коласа. Лаўрэат дзяржаўнай прэміі Беларусі.

11 лютага спойнілася 205 год з дня народзінаў **Напалеона Орды**, пра якога шырокаму колу людзей стала вядома ў 2007 годзе, калі адзначалі ягонае 200-годдзе. Тады гэты дзень быў уключаны ў спіс памятных датай ЮНЭСКА, быў выдадзеныя маркі, срэбныя манеты, названыя вуліцы ў Менску, Бярэсці, Гародні. Пра Напалеона Орду з паведамленнем выступіў

чальц таварыства Валеры Радзюковіч. Затым некалькі песьні праспівали Ксенія Мілаш, сваім выступам яна ўпрыгожыла мерапрыемства.

На лютайскай імпрэзе ў ТБК выступаў з дакладам Але́с Адамковіч, які з'яўляецца чальцом таварыства і заўжды прымае актыўны ўдзел. Ён даследуе жыццё і дзеяцьця беларускіх святаў. І паколькі тэма мала даследавана, да яго заўжды бывае шмат пытанняў. Гэтым разам Але́с расказаў пра айцоў-мараўню Андрэя Цікоту і Уладзіслава Талочку.

Андрэй Цікота нарадзіўся ў сялянскай сям'і, скон-

варыства беларускай культуры, які адбыўся 4 лютага 1989 года ў Вільні, а 27-га Хведар Нюнька напісаў заяву ў Міністэрства культуры Літвы, каб перадаці Базыльянскія муры. Гэта адбыўся 23 гады назад. Здаецца было гэта нядыўна, а ўжо стала гісторыяй. Прадзейнасць Таварыства можна сказаць, што зроблена і напісана вельмі шмат, кожны месяц дасылаюцца весткі з мерапрыемства. На працягу 23 гадоў старшынём Таварыства абіраецца Хведар Нюнька. У сваім выступленні ён ўзгадаў першыя гады дзеяцьця, падрабязна расказаў пра апошні год.

У 2011 годзе чальцы ТБК па запрашенні генеральнага консула Літвы ў Калініградзе здзеснілі вандруўку ў горад суседніх краін, сутрэліся з беларусамі і суполкаю, якую ўзначальвае Ігар Шаховіч. Таварыства арганізавала і правяло канферэнцыю краінай Балтыі, кожную апошнюю суботу месяца ў Таварыстве адбываеца мерапрыемства, кожную першую суботу – рада ТБК, адбывающа сустэречы з беларускімі дзеячамі, амбяркоўваючы новыя кнігі.

чы ў духоўную семінаршу ў Менску, а потым і ў Пецярбургу, генерал ордэну марьянаў. Яго вярбавалі, прапаноўвалі стаць праваслаўным святаром, але ён адмовіўся. «Пакінцые мяне і дайце спакойна памерці», – быў ягоны адказ. 11 лютага 1952 года ксёндз Андрэй Цікота памёр у адным з лагераў.

Святар Уладзіслаў Талочка адзін з першых пачаў весці набажэнствы па-беларуску, выкладаў рэлігію, уз началіў рэлігійную газету, супрацоўнічаў у «Крыніцы», уваходзіў у склад Літоўскай Тарыбы, да яго прыхільна адносіліся ўлады. У 1938 годзе адбыўся разгон у Вільні беларускіх святаў. Уладзіслаў Талочка выслалі ў Беласток, а перад вайной ён вярнуўся ў Вільню. Прахы ѿм яму засталося ўсяго некалькі год. У лістападзе 1942 года Уладзіслаў Талочка памёр. Ін пахаваны на віленскіх могілках «Росы». Зраз ТБК часта праводзіцца для беларусаў замежжа экспкурсіі, у якіх магіла ксёндза займае асобнае месца, бо ягонае жыццё і дзеяцьця заслугоўваюць пашаны і павагі, з'яўляючыся прыкладам любові да роднай мовы.

Галоўная падзея гэтага месяца – устаноўчы з'езд Та-

ршыні ТБК выконвала Леакадзія Мілаш.

– Мы захавалі нашую тоеснасць, нашыя прынцыпы, мы адданыя адной ідзі, ад якой не адхіліліся. У Таварыстве нацыянальныя сімвалы – герб «Пагоня» і бел-чырвона-белы сцяг. Пазіцыя самая актыўная і не мяняецца, – адзначыў у сваім выступленні Хведар Нюнька. – Нажаль, многія адышлі ў іншы сьвет. У мінулым годзе адзначалі 90-год з дня нара-

сцеце, яму дасылаюць новыя кнігі, якія адразу чытаюцца.

На лютайскай імпрэзе таксама прысутнічала госьці з Менска, вядомы рэжысёр Вольга Мікалайчык. Яна расказала пра працу над апошнімі фільмамі, пасля адбылася презентация іх у ТБК.

Леакадзія Мілаш,

г. Вільня.

На здымках: Леакадзія Мілаш, Ксенія Мілаш, Валер Радзюковіч, Але́с Адамковіч.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камегія:

Алена Анісім, Юрэсія Бабіч, Вінцук Вячорка, Юрэсія Каласоўскі, Юля Карчагіна, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Яэзэл Палубіцка, Але́с Петрашкевіч, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Але́с Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/>
<http://pawet.net/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 12.03.2012 г. у 10.00. Замова № 521.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпісі: 1 мес.- 3100 руб., 3 мес.- 9300 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Фелікс Шкірманкоў.

Конкурс “Роднае слова” ў Гайнавіцы

Гайнавіцкі дом культуры сабраў маладых дэкламатаў з усяго павету. Амаль 150 удзельнікаў раённага конкурсу “Роднае слова” ў чатырох узроставых катэгорыях чыталі вершы беларускіх пэтаў.

Як зазначае старшыня конкурснай камісіі Еланта Грыгарук, сябры журы стараліся вельмі дакладна ацаніць здольнасці кожнага дэкламатора, але пры такой колькасці ўдзельнікаў гэты было даволі складана:

- Шмат удзельнікаў. Члены камісіі стараліся запісваць інфармацыю пра выступ дзяцяці: як выступала, што

Наталля Герасімюк.

Пра жыццё, надвор’е і...

Неяк вечарам нядзельным на май падворку Пілі піва мужыкі і вялі гаворку.

Як звычайна - пра жыццё, пра надвор’е, цэны І сышліся ў думцы ўсе, што трэба перамены.

Калі добра паддапі, успомнілі палітыку І з мациокамі на яе наводзілі крытыку.

Мы хацелі зразумець, чаму нідзе не чуем Дэпутатаў, за якіх дружна галасуем?

Спрэчкі доўгія былі, покуль не сцымнела, Да да згоды не прыйшлі, бо куму ўсё карцела,

Каб ягоны погляд быў усімі пахвалёны, Што не добрыя бо ў нас аब выбарах законы.

У панядзелак як-ніяк знайшоў апахмяліца І прыпомніў, з-за чаго змог з кумам пасварыцца.

Я ам не саступлю ні за якія гроши І сцвярджаць, што Закон выбарчы хароши!

Кожны можа выбіраць,
За каго галасаваць,
Што яшчэ патрэбна?

Можаш нават не хадзіць - нічога не будзе,
Бо ў камісіях сядзяць надсейныя людзі.

Зробяць ўсё і без цябе, на тое іх вучылі,
Каб, як трэба, галасы на выбарах лічылі.

І таму ў мяне ніякага сумнення:
Не патрэбна ў тым Законе нейкае змяненне.

Так я куму і скажу, няхай мяне прабачыць,
Яго думка - гук пусты, нічога не значыць.